

Elevating the Experience

פרשת תרומה תשע"ז

Artsroll Steve Chumesh

EXODUS

25 / 1-9

PARASHAS TERUMAH

¹ **H**ASHEM spoke to Moses, saying: ² Speak to the Children of Israel and let them take for Me a portion, from every man whose heart motivates him you shall take My portion.

³ This is the portion that you shall take from them: gold, silver, and copper; ⁴ and turquoise, purple, and scarlet wool; linen and goat hair; ⁵ red-dyed ram skins, tachash skins, acacia wood; ⁶ oil for illumination, spices for the anointment oil and the aromatic incense; ⁷ shoham stones and stones for the settings, for the Ephod and the Breastplate.

⁸ They shall make a Sanctuary for Me — so that I may dwell among them — ⁹ like everything

3 Ner Uziel

The phrase "take for Me an offering" implies that the offering was to be a compulsory tax collected from all the Jews, regardless of whether they consented to it of their own volition. Yet the end of the verse suggests just the opposite — that the contribution could be accepted only from the man "whose heart impels him to give." Is the Torah here referring to an obligatory tax or to a voluntary contribution?

4

363 / SHEMOS 25:1-4 TERUMAH THE CALL OF THE TORAH

כל-איש אשר ידבנו לבו — From every man whose heart motivates him. This was a voluntary contribution, not a tax. It served as the prototype for the generosity that has always been practiced in Jewish communities throughout history. It was generally unnecessary to make giving mandatory. The sums needed for building the houses of God, ensuring instruction and education, caring for the sick, redeeming captives, and the maintenance of religious and philanthropic institutions, have always been provided for by Jewish benevolence.

Actually, *Rashi*, quoting the Talmud (*Megillah 29b*), observes that the word *portion*, *terumah*, thrice-mentioned in this passage, alludes to three different types of offering [*terumah*], two of which were mandatory and one of which was voluntary. The first was the mandatory *beka* of silver given by each person for making the silver sockets, which were the foundations of the Tabernacle. The second, an identical amount, served for the purchase of the communal sacrifices. The third was used for the construction of the Tabernacle itself. This contribution was left to each person's generosity. The first two offerings, which remained equal for both rich and poor alike, represented the material and spiritual foundations of the nation's existence. The offerings were mandatory

because the foundations which they represented are essential. But enhancing and beautifying the house of God, providing its glory and radiance — that was left to the discretion of each person.

7 וכל-שוננו של מהר"ל: "ולפי זה קשיא, למה קרא אותה של חובה 'תרומה', דהא שנים של חובה הן, ובאותה לא שייך 'הפרשה', דאפילו אם לא היה לו יותר צריך ליתן הכל?"

ובל-שוננו של מהר"ל: "ולפי זה קשיא, למה קרא אותה של חובה 'תרומה', דהא שנים של חובה הן, ובאותה לא שייך 'הפרשה', דאפילו אם לא היה לו יותר צריך ליתן הכל?"

2

2. ויקחו-לו — And let them take for Me. *Rashi* comments that the term *for Me* indicates that people should contribute for the Tabernacle purely for the sake of God's Name, not because of social pressure or in quest of honor.

Since the people were asked to contribute, why does the

verse say *take* instead of *give*? *Sforno* comments that this command was directed to the leaders, who were directed to *take*, i.e., make collections, from the masses — not to levy a tax on them, but to request voluntary contributions. However, as noted above, the people did not wait to be asked; they flooded the treasurers with their generous contributions.

Homiletically, many comment that by contributing to God's causes, a Jew truly takes for himself, for personal benefit of generosity is far greater than its cost.

Portion — *Terumah*. The true sense of the word has no English equivalent. It implies a *separation* of a portion of one's resources to be set aside (*Rashi*) for a higher purpose. The root of the word is *תרם*, to *uplift* (*R' Hirsch*). Thus, the effect of these contributions was to elevate the giver and his concept of the purpose of the wealth with which God had blessed him.

3. ונקה — *Silver*. There were three separate portions of silver, two of which were obligatory. They were: a half-shekel portion from every Jew that was used to make the sockets for the Tabernacle planks (38:26), and an annual half-shekel portion that went into a fund to purchase communal offerings for the Tabernacle service. The optional gifts of silver were used to make vessels for the Tabernacle (*Rashi* to v. 1).

5 כנסת חזק

בתרומת המשכן נצטוו ישראל לתת כל אחד כנדבת ידו, כלשון הכתוב: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו". לעומת זאת, בתרומות האדנים ולקרבתות הציבור, נצטוו ישראל לתת סכום קצוב של מחצית השקל - "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" (שמות ל טו). ויש להבין, מדוע לא נצטוו ישראל לתת סכום קצוב גם בתרומת המשכן?

עוד יש לבאר, מדוע נחלקה תרומת בני ישראל לשלוש תרומות, ומדוע נתייחדו האדנים והקרבתות לבוא מתרומה נפרדת?

6

כלי משפטים כד-כה יקר רצף

א) וידבר ה' וגו' ויקחו לי תרומה וגו'. ג' תרומות נזכרו כאן כו', ויש בענין זה כמה ספיקות כי למה יחס ב' תרומות ראשונות אל הש"י כי בראשונה אמר ויקחו לי לשמי, ובשניה אמר תקחו את תרומתי, אבל בשלישית לא הזכיר לא זה ולא זה ואדרבה נאמר בה מאתם אל הנותנים, ועו"ק למה בשני תרומות ראשונות הקדים לשון קיחה ללשון תרומה ובשלישית הקדים לשון תרומה ללקיחה, ועו"ק איך הכניס מאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו בין ב' תרומות הראשונות שהיו בקע לגלגלה שהיו חוב גמור על כל איש מישראל ואינן תלוין בנדבת לב הנותן כלל כ"א תרומה שלישית שנאמר בה זהב וכסף ונחשת היא לברכה באה בנדבה ולמה הזכיר בה לשון קיחה משמע בהכרח והרבר הבא בנדבה אין בו הכרח, ועוד בראשונה אמר ויקחו בלשון נסתר ובשנים האחרונות אמר תקחו בנוכח.

ואפשר שהענין יבואר, ע"פ הנאמר ביהוקאל (מג): אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מענותיהם, וביארו המפרשים בזה, שתגיד להם שבית ישראל המה הם הבית, והבית תלוי בהם, היינו שכל עניני תכנית

הבית מורים על הנהגת העם ע"פ התורה ויחוקתיה, וכל תבנית המשכן וכליו הוא לרמן להם על הנהגתם ומעשיהם הרצויים ע"פ התורה והמצוה כתבנית המשכן וכליו, (עייני מה שביאר בזה הגאון מלבי"ם שם) וכן כתב הגר"ח מוולוז'ין ז"ל בספרו נפש החיים (שער א' פ"ד בהגה"ח), אחרי שביאר שם כי המשכן והמקדש היו כוללים כל העולמות והכוחות וכל הסדרי קדושות, כתב וז"ל: ולכן האדם מעם הקודש שכולל ג"כ סדרי בראשית וסדרי המרכבה כלל הבריאה כולה, הוא ג"כ דוגמת ותבנית המשכן והמקדש וכל כליו, מכוון בסדר התקשרות פרקי אברין וגידיו וכל כוחותיו, וכן מחלק בזהוהר כלל תבנית המשכן וכליו שהמה רמוזים כולם באדם, אחד באחד יגשו כסדר, לואת אשרי כי ודאי עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו ית', הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן כו' או הוא עצמו המקדש ממש ובחוכו ה' ית"ש,

96

9
פ' פקודי כתב וז"ל: כן עשה, זה השלום העשיות שבספור המשכן, ומפסוק ועשו לי מקדש עד כאן, תמצא רמ"ח עשיות במלאכת המשכן וכליו אחת לאחת למצוא דשבון כנגד רמ"ח מצוות עשה שבתורה כו', וע"ז הם כנגד רמ"ח אבריו של אדם ג"כ, כי כשנ' שהמשכן שקול כנגד העולם וכולל כל העולם, כן הוא כולל כל התורה ברמ"ח עשה שבנ"ח גם את האדם ברמ"ח אברים שבו, ולולוי האריכות הייתי מרחיב לך באור זה כי האקים עשה את זה לעומת זה עכ"ל, ובספר מעיני ה' עה"ח (מהגר"ר אליעזר אשכנזי ז"ל גפ' סגת שמי"ו, ע"י בפי' בשלח שהעתקנו מה יכתב עליו הרחיד"א ז"ל) כתב וז"ל: ענין ית ה' או משכן, הוא הוראה על מעשה הצדי כו', והנה היתה הוראת כל זה בענין המשכן.

96
אלא תדעו, שכל רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם שיהיו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו כולם קדושים ראויים ומוכנים להשרות שכינתו בתוכם ממש, זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא,

עוד יש לתמוה על שני המדרשים הללו, הרי מבואר בהז'ל (פסחים נד ע"א) שהשראת השכינה במשכן ובמקדש הינה מיסודות העולם אשר קדמו לבריאתו, וכפי שדרשו מן הכתוב (ירמיהו י' ג'): "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", שהמקדש הוא אחד משבעה דברים שקדמו לעולם. וכן מצינו אצל האבות הקדושים, שעבודתם את ה' יתברך היתה במקום המקדש, שבו נעקד יצחק אבינו (בראשית כב ב), ובו יצא להתפלל את תפילת המנחה (עין בראשית כד, טג, ופסחים פח ע"א), ואף יעקב אבינו התפלל שם תפילת ערבית, ושם נגלה אליו הקב"ה (עין רש"י בראשית כח, יא). הרי שבבן קודם בריאת העולם נקבע ענין המקדש, ולא התחדש רק לאחר שאמרו ישראל "נעשה ונשמע" או לאחר חטא העגל.

המקדש - יסוד העולם

ונראה לומר, ששלוש בחינות ישנן במשכן ובמקדש אליהן מתייחסים דברי

חז"ל אלו, וכל אחת מהן התחדשה בזמן אחר.

הבחינה האחת, שהמקדש הוא מקום התחתון לעולמות העליונים, שכן על ידי קדושתו מתקנות המצוות הנעשות בעולם הגשמי את העולמות העליונים הרוחניים (עין נפש החיים ש"א פ"ד בהגה"ח)², ומטעם זה קדם המקדש לבריאת העולם, משום שבלעדיו אין אפשרות להגיע לתכלית שלשמה נברא העולם - לקדש את החומר ולרוממו.

כמו כן, השפע הרוחני הגיעי משמים עובר דרך מקום המקדש, ועל כן נחשב המקדש כמקור החיים של העולם, אשר בלעדיו לא יתכן קיום לעולם, ועל כן היה מקומו מיוחד לתפילה עוד בזמן האבות³.

ואף יסוד העולם כולו הוא במקום המקדש, וכמו שמצינו בגמרא ביבמא (נד ע"ב) שאבן היתה בקודש הקדשים ונקראת "אבן שתיה", מפני שממנה הושתת העולם. ועוד אמרו שם, שתחילת בריאת שמים וארץ והיתה ממקום המקדש, שנאמר (תהלים נ ב): "מציון מכלל יפי" - "מציון מוכלל יפיו של עולם".

בחינה זו, שבית המקדש הינו יסוד קיומו של העולם, אינה מתייחסת לישראל דוקא, אלא אף לשאר יצורי עולם, ולכן מצינו שגם לגויים ישנה שייכות לבית המקדש, כמו שנאמר (ישעיהו נז, ז): "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים". וכן התפלל שלמה המלך ביום הקמת המקדש, ואמר (דברי הימים ב, ז, לב-לג): "וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא... ובאו והתפללו אל הבית הזה, ואתה תשמע מן השמים ממכון שבתך, ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי".

המקדש - מקום גילוי השכינה וקירבת ה' לישראל

ובחינה נוספת שהיתה במשכן ובמקדש, היא היותו של מקום זה מקום לגילוי שכינה מיוחד, שבו התגלתה הקירבה המיוחדת שבין ישראל לאביהם שבשמים. עיקרו של גילוי זה היה בכרובים אשר שכנו במקום היותר פנימי במקדש - בקודש הקדשים - ורמזו כל העת על מצב הקירבה שבין כלל ישראל להש"ת (ביב עט ע"א)⁴.

מטעם זה נבחר בית המקדש למקום עליה לרגל, לראות בו "את פני האדון ה' אלקי ישראל" (שמות לד, כג), מפני שמקום זה היה מוכן ועומד לגילוי הקירבה הנפלאה שבין ישראל לאביהם שבשמים. וזה גדולה היתה מעלת גילוי השכינה במקדש, עד שיכול היה אדם להתעלות בשמחתו בה' במקום זה, ולהגיע למדרגה של נבואה, כיונה בן אמיתי אשר שרתה עליו רוח נבואה בשמחת בית השואבה (עין תוס' סוכה ג ע"ב ד"ה חר).

בחינה זו של גילוי השכינה והחיבה המיוחדת של הקב"ה לישראל, נתחדשה במתן תורה לאחר שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", וזהו מה שכתב הרמב"ם (בפתיחה לפרשתנו): "סוד המשכן הוא שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר", על ידי אמירת "נעשה ונשמע" זכו ישראל לגילוי הנורא על הר סיני - שנראה אליהם כבוד ה' עין בעין - ומכח זה זכו לקירבת ה' ולהשראת שכינתו במשכן ובמקדש.

צמצום השראת השכינה לאחר חטא העגל

ואכן, מתוילה היתה השראת השכינה בקרב ישראל בלא צמצום ובלא גבול, וכפי שנאמר במתן תורה (שמות כ, כא): "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך ובחנך" - שכל מקום שיש בו קדושה, כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואפילו מקום שיושב אדם אחד לבדו ועוסק בתורה, תמיד בו השכינה, אולם לא כפי שהיה במקדש.

אמנם, לאחר חטא העגל התחדשה במשכן ובמקדש בחינה נוספת, והיא גילוי השכינה במקום מסוים ומצומצם, וכפי שביאר הספרנו (כחונת התורה), שההכרח לבנות משכן מיוחד לצמצום שכינתו יתברך, התחדש לאחר חטא העגל, שמחמתו לא היו ישראל ראויים להיות קשורים לקב"ה באופן גלוי בכל מקום ובכל זמן, ועל כן צמצם

הקב"ה את השראת שכינתו בעולם למשכן לבדו, בחינה זו, היא שהכשירה - כביכול - את כפרתם של ישראל, ועל ידי חזרה השכינה ושרתה בתוכם.

שלוש תרומות הן כנגד שלש הבחינות שבמקדש

נמצא, ששלוש בחינות היו במקדש, הראשונה - היא החיבור בין שמים לארץ, שנקבעה כבר קודם בריאת העולם; השנייה - היא גילוי הקירבה והשיוכות בין הקב"ה ובין עם ישראל, וגילוי זה ניתן להם במעמד הר סיני בעת שאמרו "נעשה ונשמע", בזמן בו היתה הקירבה בין כלל ישראל לקב"ה בדרגתה הגבוהה ביותר; והשלישית - שנקבעה בשעה שחטאו ישראל בעגל, כאשר ירדו ממדרגתם - שעל ידי המשכן והמקדש נצטמצמה השראת השכינה - כביכול - למקום אחד.

לפי זה יש לבאר, שתרומת בני ישראל נחלקה לשלושה חלקים, כנגד שלוש הבחינות הנזכרות: תרומת האדנים - כנגד הבחינה של "אבן שתייה", הרומזת להיותו של המקדש יסוד העולם, שהרי האדנים הינם יסוד המשכן; תרומת קרבנות הציבור - כנגד היות המקדש מקום גילוי הקירבה שבין ישראל לקב"ה, שכן קרבנות הציבור הם המגלים את קירבת ה' לעמו במשכן ובמקדש; ותרומת המשכן - כנגד הצמצום וההבדלה - כביכול - של השראת השכינה למקום אחד, כפי שנגזר בחטא העגל, כי ממנה נעשו יריעות המשכן, קרשיו ושאר בנינו, שנועדו ליחד ולהבדיל את המשכן במקום הקודש של השראת השכינה.

ההבדל בין התרומות

על פי האמור לעיל, יתבאר היטב השינוי בין תרומת המשכן שהיתה לפי נדבת הלב - מאת כל איש אשר ידבנו לבו, ובין התרומות לאדנים ולקרבנות, שבהן נקבע סכום קצוב של מחצית השקל. זאת, מפני

שבבחינת יסוד הבריאה שבמקדש שכנגדה היתה תרומת האדנים - כל ישראל שוים, ואף בבחינת גילוי החיבה שבין ישראל לקב"ה שהתגלתה בהר סיני, שכנגדה היתה התרומה לקרבנות - היו כל ישראל שוים, שהרי כולם כאחד ענו ואמרו "נעשה ונשמע" - כאיש אחד בלב אחד (עין רש"י שמות יט, ב).

מאידך, תרומת המשכן, אשר באה לכפר על חטא העגל, היתה לפי נדבת הלב של כל אחד ואחד, שכן מהותן של התשובה והכפרה היא על ידי התעוררות פנימית להתקרב לקב"ה מעומק הלב, ומשום כך יש לכל אדם מדרגת תשובה אחרת והתעוררות נפרדת. לפיכך לא נקבע סכום קצוב לתרומה זו, והיה על כל אחד מישראל לתת תרומתו כפי התעוררותו לשוב בתשובה, כדי לתקן את הפגם שנעשה בחטא העגל.

contribute. Each member of Bnei Yisroel had an equal share in the construction of the adanim. העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית. "The wealthy shall not add to, nor the poor deduct from, the half-shekel" (Shemos 30:15). There was an important reason for this.

The adanim are the foundation upon which the Mishkan stands. These silver sockets were placed on the ground and into which were inserted the gold-covered kerashim, the wooden beams which form the walls of the Mishkan. On top of the kerashim were laid the several layers of coverings which form the outer structure of the Mishkan. Into this structure were placed all the vessels.

The half-shekel contributed by every Jew in the Midbar, allowed

each person to have an equal part in the Adanim, the foundations without which the Mishkan could not have stood. After the foundations had been laid, each individual could choose to add to the required and basic contribution of the Machtzis HaShekel, "according to the inspiration of his heart."

Similarly, every Jew has an equal share in the foundation of Klal Yisroel itself, and an indispensable part to play in our nation's destiny. Each one of us has a basic obligation to keep and fulfill the taryag mitzvos of the Torah. Beyond that, we have the opportunity to add to our service according to our talents and motivation, to a greater or lesser degree, depending on the nedivas lev, the giving heart of the individual. This is the meaning of Chazal's statement: אחד המרבה ואחד - Whether he increases or decreases his contribution, so long as his heart is committed to Heaven."

יש לכאר את מהות ענינם של שתי תרומות אלו החובה והנדבה, ומדוע נתחלקו בסוג תרומתם.

ההבדל בין המצוה ועושה לאינו מצוה ועושה

מצוה שתי סוגי מצוות, ישנם מצוות שהם חיוביות לקיימם, וישנם מצוות שאין מהחובה לקיים, כגון: ציצית, מזוזה, נזירות, קרבנות נדבה. גם במצוות שיש חובה לקיימם, גם כהם שייך גדר נדבה, כשיעור המצוה, יש שיעור שהיא החובה המנימלית לקיום המצוה, ויש שיעור בקיום המצוה שהוא רק רשות.

חז"ל (קידושין לא) אמרו "גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה", וכתבו התוס' "דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עזיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה ינית".

הדאגה לקיום המצוות היא באה מתוך היראת שמים שיש באדם, אדם שאינו דואג ומצטער לקיים את המצווה, אמנם הוא מקיים את המצווה ויש לו שכר מצווה, אך כיון שאינו דואג וחרד לקיום המצווה אין לו את המדרגה של יר"ש של המצווה ועושה³.

השכר על מצווה ועושה לפי מדרגת יראת ה'

הגר"י בלזאר (כוכבי אור סי' ח) כותב "כי הדאגה והצער של קיום המצוות, כו' זה הצער גופה מגדיל שכר המצוות, כאשר מיני צער שיהיה לו לאדם בעבודתו ית"ש, כי לכך אמרו גדול המצווה ועושה כו', והנה גם זה נכלל בכלל מה שאמרו חז"ל לפום צערא אגרא, כי הנה זה מובן מאליו כי גם במצווה ועושה לא הכל שרים בהדאגה והצער של קיום המצוות, כי זה תגבל עם יראת האדם את השי"ת, ולפי איכות יראתו כן תהיה הדאגה והצער של קיום המצוות כו', ולפי ערך יראתו ודאגתו וצערו, לקיים רצון הית"ש כן ירום ונשא שכר מצותיו למעלה ראש, כי לפום צערא אגרא כו'. ואם האדם יהיה משולל חלילה מיראת ה' ית"ש, הנה גם המצוות שיעשה אותם יוכל להיות קיבול שכרם רק כגדר אינו מצווה ועושה, אחר כי כל היתרון שיש למצווה ועושה על שאינו מצווה ועושה הוא רק מפני הדאגה והצער שדואג ומצטער יותר פן יעבור, אולם מי שאין יראת ה' בקרב לבבו, ואין דואג ומצטער על קיום המצוות פן יעבור, נמצא כי גם המצוות שיקיים אותם יהיה מהות שכרם רק כגדר אינו מצווה ועושה, כי מה בכך שהוא מצווה, אם אינו דואג ומצטער על ציווי של מקום".

ומבואר בדבריו שפעמים אדם יכול לאכזר ממנו את מעלת המצווה ועושה, אם חסר לו יראת ה' בקיום המצוות. וכן לדוגמא מה שאמרו (קידושין כ) בעבר אדם עבירה ושנה בה התורה לו, ושואלת הגמ' וכי התורה לו ס"ד, אלא אימא שנעשית לו כהיתר, דהיינו אחר שעבר את העבירה וגם שנה בה אין לו את המצפון המונע ממנו את עשיית העבירה, כי ע"י עשיית העבירה המצפון הפנימי כבר נפגם אצלו. ואדם זה שנעשית לו כהיתר אפילו שישמור את עצמו מעבירה, ויש פעמים שלא יעשה את העבירה, מ"מ לא יקבל את השכר של מצווה ועושה, כי כבר אין לו את היראת שמים המונע ממנו לעשות את העבירה.

אין ערך ושיעור לגודל השכר על תוספת יראת ה'

כפי שנתבאר, יש הרבה מדרגות בבחינת המצווה ועושה, כל תוספת של יראת שמים שמעורר את האדם לקיום המצווה ומביא אותו לידי דאגה וחרדה מאי קיום המצווה, זה מגדיל אצלו את הבחינה של המצווה ועושה ואת שכר המצוות. נמצא א"כ כי היקף השכר קובע כל אחד ואחד עפ"י היר"ש שלו בחרדה לקיום המצווה בבחינת לפום צערא אגרא. מו"ר הגרא"א דסלר הביא בשם אביו ז"ל (ממ"א ג, עמ' 14) כביאור מאמרם ז"ל (אדר"ג ג) "יפה פעם אחת בצער ממאה פעמים בלא צער", שאין כוונת חז"ל לומר את השיעור של צער, אלא רצונם לומר שאפילו צער כל שהוא זה כמו מאה פעמים שלא בצער, אם מכפילים את הצער כל שהוא, הרי הוא יותר גדול מבחינה מאה פעמים שלא בצער, על כל תוספת של צער נוסף בעשיית המצווה יוכפל שוב השכר פי מאה, עד שיכול להגיע לכמה רבבות שלא בצער, א"כ יש לנו קצת מושג כמה אדם מגדיל את ערך המצוות ע"י תוספת צער ע"י היראת שמים בחרדה לקיום המצוות. וכל חזוק כמוסר וביר"ש מגביר ומגדיל את השכר בבחינת המצווה ועושה.

אך מאידך יש גם מעלה לאינו מצווה ועושה בבחינת אהבה בקיום המצווה, לדוגמא קיום מצוות ארבע מינים יש את השיעור המינימלי כדי לצאת את קיום המצווה בבחינת מצווה ועושה, ואחרי זה יש את שיעור ההידור במצווה, שהיא מבטאת את האהבה לקיום המצווה, שהיא מעין בחינה של אינו מצווה ועושה. ובוה יותר גדול האינו מצווה ועושה בבחינת האהבה והנדיבות לקיום המצוות.

אמנם באמת אהבה היא מביאה לידי נדיבות כפשו"כ הרמח"ל (מס"י פ"ח): "והענין הוא פ' הנה המצוות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת, אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמיתית לא ישתדל ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם

וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו, כללו של דבר בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת, שלא יאמר לא נצטיית יותר, די לי במה שנצטייתי בפירוש, אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצווה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת. והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו ג"כ אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים ותהייה לו המצוות אשר צויים גלוי ומפורסם לגילוי דעת לבד לדעת שאל הענין ההוא נוטה וצנוע וחפצו ית"ש, ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפירוש, או אפסור עצמי במה שמוטל עלי עכ"פ, אלא אדרבא יאמר כיון שכבר מצאתי ראיתי שחפצו ית"ש נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בוה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברך חפץ בו, וזהו הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו".

ומבואר שכפי מידת אהבה שיש לאדם להשי"ת, כך הוא זוכה למידת הנדיבות לעשות את המצוות מתוך נדיבות לב של בחינת אינו מצווה ועושה. אמנם מאידך גם התהליך הפוך מתוך מידת הנדיבות האדם מגיע לשלימות מידת האהבה.

בנין המשכן - אהבה נבנה על יסודות היראה

כאמור, המשכן נבנה משתי סוגי תרומה א. תרומת מחצית השקל שמוזה עשו את האדנים - יסודות המשכן. ב. תרומת המשכן שבאה מנדיבות לב.

המשכן שהוא מקום השראת השכינה, הוא מקום המקשר בין הקב"ה לכלל ישראל, בנינו דוקא ע"י מידת הנדיבות, שמתוך כך באים לידי בחינה "תוכו רצוף אהבה", שהקב"ה מגלה את אהבתו לעם ישראל, אך אדני המשכן - יסודות המשכן היה מתרומת חובה, ללמדנו שאע"פ שנתבאר גודל מעלת האהבה והנדיבות, אבל היסוד לכל עבודת ה' היא

היראה, שכאמור היא הבחינה של המצווה ועושה, ורק אחרי שיש לאדם יראת שמים, הוא יכול להמשיך ולהתקדם בעבודת ה' להשיג את מעלת האהבה.

יסוד העבודה וחיובה - יראת שמים

הרבה פעמים כשאדם בא לעבוד את ה', יש לו הרגשת הלב שאינו יכול לעשות דברים שאינו מכין, ודאי שראשית כל תחילת עבודת ה' היא קבלת עול מלכות שמים בבחינת עבדים, גם אם אין אוו מבינים עלינו לעבוד את השי"ת מתוך מדרגה של יראת שמים, ואח"כ ימשיך לעלות את הרגשי עבודת ה' שלו לעשות את התורה ומצוותיה מתוך מעלת האהבה, שקיום המצוות לא יהיה אך ורק כדי לצאת ידי חובתו, אלא יעשה זאת מתוך נדיבות ואהבה לעשות את רצון השי"ת.

הגר"ס ז"ל אמר שהשו"ע זה המינימום שכל אחד צריך לקיימו, אבל על השו"ע הזה צריך לבנות את עבודת ה' שלנו, לא להסתפק רק בבחינת היראה רק לצאת ידי חובה לקיים את השו"ע בלבד, אלא להוסיף על זה ולקיים את המצוות בכל דקדוקיה ופרטיה, מתוך אהבה אל השי"ת, וגם אם עדיין לא זכה להגיע למעלת האהבה, מ"מ ע"י מידת הנדיבות בקיום הידורי המצווה ושלימותה, ע"י כך זה יביא אותו לשלימות עבודת ה', להשיג את מעלת אהבה אל השי"ת.

A. Ford

We have to make the Almighty a reality in our lives rather than an abstraction. We have to build the relationship. But how do we accomplish that? How do we gain that closeness?

~ The Chafetz Chaim, the Chazon Ish and other *gedolim* suggest that the best starting point is simply to start talking to the Almighty in the course of our daily lives. We all believe with complete faith that we are always in the presence of the Almighty. So why not take advantage? Talk to Him, not only when you are praying but all through the day.

~ If you're learning a difficult piece of Gemara, talk to Him. Say, "Please Hashem, help me figure this out. Please enlighten me."

If you're seeing a client and need to close a deal, talk to Him. Say, "Hashem, please help me. If this is the right thing for me, make it happen without too much heartache and difficulty."

If you're stuck in a traffic jam and have to catch a plane, say, "Please help me catch the plane. I cannot miss this meeting."

If you're baking a cake and you're worried about the result, say, "Please, Hashem, don't let this flop. I need it for Yom Tov."

And when something good happens, always remember to say thank you to the Giver of good.

Those who learned in the Mirrer Yeshivah in Yerushalayim remember Rav Chaim Shmulevitz pacing up and down the *beis midrash*, murmuring, "*Ribono Shel Olam*, help me out. I don't understand this *Tosfos*." He would continue pacing, his brows knitted in intense concentration. And then, 10 minutes later, he could be heard murmuring, "Thank you. Thank you."

~ If we can accomplish this, if we can get used to talking to the Almighty in the course of our daily lives, then our *Shemoneh Esrei* will also be different. We will not be talking to a stranger but to our loving Father who is an integral part of our lives. Our performance of the mitzvos will also be different. When it comes to

saying *Kiddush*, you will feel the intimacy and the special sanctity of the Almighty's own day.

When you take the *esrog* and *lulav* in your hands, you will feel the glow of the presence of the Almighty and you will rejoice that you are pleasing your Heavenly Father Who loves you and is with you every moment of the day. And as you make the *berachah* over the mitzvah, your heart will expand with pride and ecstasy. Do you know how it feels to give your loved ones presents and stand there while they unwrap them? It is a wonderful feeling, isn't it? If you make the Almighty your companion, your loved one, that feeling will be multiplied manifold when you do a mitzvah. And every mitzvah you do will deepen the relationship and bring you even closer to the Almighty.

~ If you can do this, you will become hungry for mitzvos. You will become insatiable. You will seek them everywhere. And believe me, you will find them, because they are everywhere.

25a410

NER UZIEL

R. M. Lewsky-6

The first group of contributions was used to manufacture the *adanim*, the silver bases for the beams of the Mishkan (Shemos 26:19). These bases joined the beams together, literally sustaining the overall structure as its foundation. The second group of contributions was used

for the purchase of sacrificial animals for the daily offerings, and the third group provided the raw materials for the manufacture of the Mishkan's vessels.

All three groups of contributions were important; why, then, were only two of them obligatory? In what way was the third group of contributions different from the other two?

The commentators parallel these groups of contributions to the patriarchs, explaining that the first group corresponds to Avraham. They associate the word *adanim*, bases, with the word *adon*, master — just as the *adanim* were the foundations of the Mishkan, Avraham became the founding father of Judaism when he came to realize that God is the *Adon*, Master, of the universe. No one in Avraham's generation doubted that God had created the universe, but the prevalent belief in those days was that God could not possibly concern Himself with the petty affairs of mankind. Thus they concluded that after God created the world He abandoned it to its own fate. Rejecting this theory, Avraham recognized that the Creator of the world remained its *Adon*, Master.

26 The second group of contributions corresponds to Yitzchak, who became a willing sacrificial offering, allowing his father, Avraham, to place him on the altar for God on Mount Moriah. With this act Yitzchak made himself the actualization of the truest intent of the sacrificial service, for with each sacrifice a person brings, he is to envision that he himself is the sacrificial offering. A person should picture in his mind himself being slaughtered, his own blood being poured on the altar, his flesh being consumed by the altar's flames. Yitzchak attained this level of absolute self-sacrifice at Mount Moriah, when he showed his complete willingness to give up his entire existence for God.

~ The third group of contributions corresponds to Yaakov, who foresaw the need to establish a central place of worship in which the divine Presence would dwell, as it is written, "Yaakov awoke from his sleep and he said... 'How inspiring this place is! It must be God's temple — the gate to Heaven'" (Bereishis 28:17).

Thus we have a full correlation between the three groups of contributions and the three patriarchs: the silver used for the bases represents

Avraham, the silver used for purchasing sacrificial offerings represents Yitzchak, and the materials collected for the manufacture of the Mishkan's vessels represent Yaakov.

In addition, each contribution and its corresponding patriarch is conceptually linked to one of the three daily prayer services.

The Sages tell us:

Avraham established the morning prayer service, as it is written, "Avraham rose early in the morning [and hurried back] to the place where he had stood before God" (Bereishis 19:27)... Yitzchak established the afternoon prayer service, as it is written, "Yitzchak went out to meditate in the field toward evening" (ibid. 24:63)... Yaakov established the evening prayer service, as it is written, "[Yaakov] encountered the place and spent the night there" (ibid. 28:11).

(Berachos 26b)

The evening prayer service is unique in that, unlike the other two, the evening prayers were originally established as an optional prayer service (Berachos 27b).

Does this indicate that Yaakov was somehow inferior to Avraham and Yitzchak, since the prayer service he instituted was less binding than theirs? The Sages explain that just the opposite is true: "Yaakov was the greatest of the patriarchs" (Bereishis Rabbah 76:1).

28 Yaakov represents the exiled Jew who lives in a state of spiritual darkness and cannot discern God's existence. A small difference between the texts of the morning and evening prayer services alludes to this veiled perception of reality in exile. The passage recited in the morning prayer service begins, "True and certain...is this affirmation forever and ever"; the passage recited in the evening prayer service begins, "True and faithful...is this affirmation forever and ever."

The morning prayer service, said in the bright light of day, represents a state of spiritual clarity in which one can perceive God's existence as a self-evident truth. In this elevated state, one has no difficulty feeling "true and certain" about God's Oneness. The evening prayer service, on the other hand, represents a state of exile, of spiritual darkness,

a state in which God conceals Himself. In such a state, we can relate to God only by invoking *faith* in His existence, striving to perceive the spiritual light amid the darkness. In this state man is confronted with a difficult challenge — to rouse his slumbering soul by reaching deep within himself to extract a spark of life and build his existence around it.

When we can see God clearly, when God's light is shining brightly in the firmament, man's only decision is whether or not to obey His commandments: either man obeys or he doesn't. However, the challenge is infinitely greater when man finds himself shrouded in darkness and God's voice is barely audible. Then his choice is whether to strive to reach the light or simply to give up and assimilate.

This is why the prayer Yaakov instituted — the evening prayer — was originally an optional service. The state of spiritual exile Yaakov represents brings man entirely into the realm of choice, where he must accept or reject inner urges to believe in God despite the fact that he cannot prove beyond the shadow of a doubt that God exists. Through this challenge, man can achieve true self-realization.

29 The third group of contributions represents this aspect of Yaakov: the struggle to see the light of spirituality through the murky darkness of the corporeal existence of exile. The Mishkan might be looked upon as a very corporeal place — made of gold and silver, this veritable arena of slaughter was permeated with the smells of blood and scorching flesh. Yet in reality it was the most spiritual place on earth, where corporeality was transformed into spiritual energy. In order to perceive the Mishkan's spirituality, one had to look beyond the gold, blood, and fire and endeavor to connect with the light of divinity emerging from it all. This was a choice every individual had to make relative to the Temple service.

Thus it is altogether logical that the third group of contributions, which represents the essence of Yaakov and the Mishkan, had to be optional. The desire to connect with God's Light has to come from deep within.

R. Frand.

30 The *Beis Av* explains that the *adanim* were obviously one of the less-glorious parts of the *Mishkan*. The *adanim* rested on the dirt floor of the encampment. The *kerashim* were covered in gold, and the *adanim* were made of silver. When asked to donate to the *Mishkan*, people would feel that the *adanim* bore very little significance, and would not readily donate funds for them.

31 Contrary to their lack in physical value, however, the *adanim* served one of the most important functions in the *Mishkan*. If the maxim, "a building is only as strong as its foundation" is true of physical structures, all the more so for a spiritual structure. The strength of the foundation determines the viability of the building built on it, and the purity and feeling with which people donate to the foundation of a spiritual structure determines the spiritual viability of the structure erected on that foundation.

* Hashem ordered Moshe to take up a special collection for the *adanim* to make it clear that only a building constructed with pure intentions from the very foundation can eventually house the *Shechinah* (Divine Presence).

The importance of building a firm spiritual foundation is particularly important in raising children.

רעו מסילות בלבכם לך תמאן 33

שלאורה מקומה בספר ויקרא אצל פרשת הקרבנות, או בפרשת פנחס בקרבנות המועדים הבאות מתרומת הלשכה, וכאן שהמדובר מעשיית המשכן לא היה לו לצוות אלא על תרומת המשכן בלבד? אך נתכוין להודיע להם מראש על תרומת חובה שעתידים להתחייב, כדי שיפרישו מהונם שיעור תרומה זו, ורק מהמתר ירימו תרומת נדבה למלאכת המשכן. "ולפיכך כתב כאן של חובה, לומר להם שעוד תתנו של חובה, שלא יתן לנדבה הכל ולא יהיה לו של חובה, ואמר להם שיפרישו קודם של חובה".

חובה קודם לנדבה

נקודה זו כשלעצמה יש בה לימוד חשוב בהנהגת החיים. כשבא אדם לתרום נדבה חייב תחלה לסלק את חובותיו, אם זה בדברים שבין אדם למקום (מצוות חיוביות, 'שכר לימוד' וכדומה), או בדברים שבין אדם לחברו בדיני ממונות (ראה ספר חסידים שצה-שצו, מסילות הנביאים שופטים עמ' קלו). רק אחרי שסידר כל חובותיו, ועדיין נשאר לו ממון בכיסו, אז יכול להיות 'נדבן' להפריש לצדקה ככל אשר ירבו לבו, וד"ל.

מרשות הדין לרשות מלך

על אופן החלת קדושה על חפץ, בהפיכתה ומסירתה מרשות הדין לרשות גבוה, אפשר ללמוד ממערת המכפלה עליה נאמר (בראשית כג יז וברש"י): "ויקם שדה עפרון, תקומה היתה לה שיצאה מיד הדין ליד מלך", כשלצורך כך שקל לו אברהם סכום נכבד של "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר", ומיד בהתחלת משאו ומתנו פתח ואמר (שם ט): "בכסף מלא יתננה לי". לכאורה אין זה מעשה סוחר, דכשאוחד בא לרכוש קרקע הוא מנסה תחלה להציע מחיר נמוך, וכשאין המוכר מתרצה מעלה את המחיר לאט לאט, עד שבאים לעמק השוה, מרוע זה פתח אברהם אבינו כאן מיד להודיע על נכונותו לשלם ככל אשר יושת עליו?

וכתבו בספרים כי שם לו למטרה להפקיע כליל מרשות הטומאה את השדה והמערה המקודשת לקבורת אבות העולם, באופן שלא ישאר להם בה שום אחיזה כל דהי אלמלי היתה כאן מתנה, או איזשהו ויתור במחיר מצד עפרון, עדיין היתה לו איזושהי שייכות אל השדה, דהוא זה שנתנה ומסרה לאברהם. מה גם שהיתה עינו רעה, וגם אחרי מסירתו היה מיצר על כך, ונמצא עדיין נפשו ורצונו קשורה במערה.

ע"כ כן לצורך עקירה ושליה מוחלטת של שייכות עפרון עם השדה לא הסכים אברהם לקבלה ממנו מן הדין, ולא במתנת חנם, ואף הציע לו מיד תמורה מושלמת, כסף מלא, באופן שסיכים למוכרה בלב שלם. ובכך "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה... לאברהם למקנה", תקומה היתה לה בהיותה עוברת לגמרי לרשות מלך בניתוק מוחלט מרשות הדיוט "ואחרי כן", משהעביר מעליה כל נגיעה ושייכות של עפרון וגונדא דיליה, "קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה".

36

מסירה בפועל ובכח למדנו מזה דיש שבפועל כבר הוציא את החפץ או הנכס מרשותו והעבירו לרשות אחר, אבל בכח זה עדיין אצלו, מאחר ודעתו ולבו עליו גם אחר כך.

הנה כי כן בהיות ורשות הדיוט ורשות גבוה אינם באים כאחד, והוא ראה דמן אותו רגע שחל שם שמים על החפץ מיד מופקע ממנה לחלוטין רשות הבעלים, עד שאם נהנה בשוה פרוטה בלבד כבר עובר באיסור מעילה, וחייב להביא קרבן אשם מעילות ולשלם את אשר נהנה בתוספת קומש - לכן בנתינה להקדש נדרשת נדיבות הלב, "שימסרו לצבור יפה יפה" (רי"ז ב, יומא לה ב) בלב שלם. משנפרד מן החפץ לגמרי, בעומק נפשו ורצונו, אז שייך לומר שנתן זאת לגבוה. רק אז בהסתחת דעתו חפצו ורצונו חל בה קדושה שלימה, אחרי שכבר הוסי' ממנה כל סרך ונגיעה של חולין והדיוטות.

37

ע"כ כן קרא הכתוב לנדרות המשכן בשם תרומה והפרשה, ולהורות נתן שעליו להפריש ולנתק עצמו לחלוטין מן הממון, כמו שתורמה המורמת ומפורשת מן סל של פירות הרי זו מובדלת לגמרי מן המשוויי שבה, כך המפריש נדבה צריך שזו תהא בהפרשה והבדלה, מנותקת מבעלותו, בהסרה מוחלטת של רשות הדיוט, מעתה שוב אין לו שום שייכות וקשר נפשי עם הדבר שתרם.

מובן אפוא מה שגם בתרומות של חובה השתמש הכתוב בביטוי זה, כיון שגם שם זה חלק מחובת האדם שימסרנה לצבור יפה יפה, בגוף ובנפש, שיעקרנה לגמרי מדעתו ורשותו.

הוסיף הכתוב לבאר: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". נכון שהמדובר כאן בתרומת חובה שאינה תלויה ברצון ונדבת הלב (כקושיית הכלי יקר הנ"ל), אבל משום יציאת ידי חובת המצוה היה די בנתינה בפועל בלבד, בצורה חיצונית כשלבדו כל עמו, אך לא זו הדרך מוציאתו מחובתו כלפי שמיא, כי ה' אלקיך שואל ממך שתהא זו תרומה פנימית מעומק הלב, ידבנו לבו. או אז ראוי לייחס על כך שם 'תרומתי', לשון הפרשה.

39

ועשו לי מקדש דבר זה מאבני היסוד של בנין ה'מקדש', קדושה לשון הפרשה והבדלה (רש"י ויקרא יט ב, תניא פרק מו), וכל מקום

שאתה מוצא שם גדר והבדלה אתה מוצא שם קדושה.

ע"כ כן ציוה עליהם ה'לחוב "ועשו לי מקדש", חובה עליהם לעשות ולהחיל על הבית את הקדושה הבאה מחמת הבדלה, ובידם הוא הדבר על ידי נתינה באופן של 'תרומה - הפרשה', בנדיבות הלב תוך כדי הבדלה והתנתקות מוחלטת מן החפץ, שבכך יחולו רשות הקדש על החפצים, עד שיהיו ראויים להתקדש בקדושה העליונה של "ושכנתי בתוכם".

40

מן הידוע שכל דברי התורה נוהגים למעשה בכל דור ובכל זמן, ואף מצוה זו של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" מבואר מפי ספרים וסופרים שנוהגת גם בזמן שהמקדש בחורבנו, כי "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" (ראשית חכמה אהבה ו...)

דבר הלמד מעניינו דכמו שקדושת המקדש לשעתו היתה מיוסדת על 'תרומות' בני ישראל, כך בחינת קדושת המקדש לדורות יסודה מפנימיות הנקודה של 'תרומה', שכפי מה שלמדנו היא ענין של הפרשה ומסירה לגבוה תוך כדי התנתקות מוחלטת מרשות והנאת עצמו. וזה נוגע בכל אשר יעשה האדם.

הבה ונלמד את הדברים להלכה ולמעשה, בדרכי העבודה של שלשת עמודי תבל, אחת לאחת.

א: על גמילות חסדים

המושג של 'הפרשה' בנוגע למצות צדקה מתבטא בנתינה ללא קבלה, דהיינו שאנו מבקש לקבל שום

טובת הנאה כל דהי ממה שהוא נותן. אם יש לו איזושהי כוונה גם לתועלת עצמו, נמצא נהנה מן ההקדש, שאף הנאו קלה של כדי פרוטה כבר יש בה דין מעילה.

אם לאחר מעשה עודנו אחוז בתרומתו כתבלי עבותות הנגיעות שלו נמצא שאינו מנותק ומפורש מן הנדבה, ואין כאן 'תרומה' במובנה העמוק.

מי שכל מגמתו בנתינתו היא לעשות לעצמו שם ולקבל כבוד, האמנם שאין לשלול ממנו עיקר זכות המצוה ודמעשה הטוב שעשה להנות את העני, או לזכות את הרבים בבית גדול לתורה ולתפלה וכיוצ"ב, אך למגינת הלב אין אני קורא על זה "ועשו לי מקדש" דאין זה ילי לשמי אלא לו לשמו ותהלתו, וממילא אין זה 'מקדש' שכאמור מושרש בהבדלה והפרשה. ואם אין כאן "ועשו לי מקדש" אין יצפה לקיום היעוד של "ושכנתי בתוכם".

42

ולא עוד אלא אף מי שהוא מן הצנועים שמושכים את ידיהם מכל גינוני הכבוד ואביווייהו, מכל מקום אם בעומק לבו עדיין מקוננת הרגשה של שייכות עם הדבר שתרם, סוף סוף 'הוא' התורם ולשמו ולזכרו קיים הבית הזה לעד ולנצח, שוב אין כאן נתינה גמורה, דאין זו מסירה לגבוה בהסרת רשות הדיוט ובעלותו כאילו לא היה זה שלו מעולם.

העצה היעוצה לזה יש ללמוד ממה שהורו צדיקים עצה נפלאה אין לקיים מצות צדקה בלב שלם, כמצות הכתוב (דברים טו) "ולא ירע לבבך בתתך לו". שבשעה שאין עניים לפניו יפריש מהונו (מעות מעשר וכיוצ"ב) וישים בתוך כיס מיוחד לצורכי צדקה, ועל ידי כך יסית ממון זה מדעתו ולבו, ואז בבוא אליו איש עני יתן לו בחפץ לב ורוח נדיבה, מכיון שכבר אינו רואה עצמו כנותן מכספי עצמו אלא כגובר המחלק ממעות שבקופה. אף לעניינינו בניקל לו להסיח דעת ולנתק כל

קשר עצמי מן הממון, מאחר ובסופו של דבר זה לא בא ישר מכיסו למטרת הצדקה.

43

כך הביא בדמשק אליעזר (להגרא"ז סופר זצ"ל, בפרשת ראה) בשם החתם סופר ז"ע, שרמו עצה זו כפול לשון הכתוב שם: נתן - נתן, דהיינו הפרשה ונתינה קודם הנתינה לבי, ועל ידי זה "ולא ירע לבבך בתתך לו". וזה לשונו: "עצה טובה, כאשר ידח בעסקו וזו אם יבא עני בודאי ישמח בו, אבל ויפן כה וכה ואין איש אשר מבקש, טוב שיפריש הסכום ויתן בוויית בארגו שלו כמעות הקדש, ואם אחר כך באו עניים אפילו בעת אשר מתעבב שיהיה לו איזה הפסד בעסק באותו יום, בכל זאת לא ירע לבבו ליתן לו שכבר מופרש לעצמו. וזה מתחילה נתן, ממילא אחר כך תתן לו בשמחה ולא ירע לבבו".

בעבודת התפלה הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך (אורח צח א): "המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכניה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו... ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה ישתוק עד שתתבטל המחשבה" וכו', כי "התפלה היא במקום הקרבן, ולכן צריך ליוזרה שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים" וכו' (שם ד).

לפי דרכנו למדנו כאן השוואה נוספת מתפלה לקרבן, "תפלות כנגד תמידין תקנום" (ברכות כו ב), כשם שקרבן התמיד בא מ'תרומת' הלשכה, שבהרמת וניבת מחצית השקל הסיר הנותן עצמו ושייכותו מן המטבע, כך העמידה בתפלה חייבת להיות מתוך 'תרומה-הפרשה' דהיינו התנתקות; "יחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבן" (רמ"א שם א).

45

אם ניגש לתפלה מבלי להסיר כל דברים המטרידים אותו (ראה שו"ע שם סימן צו) נמצא שלא הפריד וניתק את עצמו וישותו מעבודה שכלב זו תפלה אשר יקריב לה, דגם בשעה שעומד בתפלה עודנו מקושר ומוזכר אל עצמו, ואין ימצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב, ויחשוב כאילו שכניה כנגדו?

חכמי המוסר מעוררים שראוי לאדם להרגיל עצמו בריכוז המחשבה, דהיינו שכל אחד כפי כוחו ואפשרותו יקדיש לעצמו זמן מסויים דבר יום ביומן שתהא דעתו ומחשבתו קשורה בנושא מסויים (בתורה או בעבודת השם), מבלי שיכנס בדעתו אז שום מחשבה אחרת.

עצה זו יפה גם בשעת התפלה. אם לדאבוננו אין דעתנו יפה לכוון בתפלה כרבעי (ראה שו"ע אורח צח ב, ועוד), ראוי לכל אחד על כל פנים לקבוע עצמו במסמרות על חלק מסויים של התפלה, כל חד לפום מה דמשער בלביה, אם בשמונה עשרה, אם בברכות קריאת שמע, או כמזמורים מסויים שבפסוקי דזמרה, ככולם או במקצתם, שאז יתקע מחשבתו בחזק להיות פניו ולבו שוים מבלי להסיח דעת לשום ענין אחר.

בכך יעלה בידו לפחות בחלק מהתפלה לקיים בעצמו "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו", בעבודה שכלב זו תפלה, כאשר באותם רגעים אחרים יהיו כל הגיוני לבו ושרעפי מחשבותיו דבקים באלקים חיים.

ג: על התורה

בלימוד התורה לית דין צריך בושש שללא התעמקות המחשבה, בהתנתקות מצרכיו ועניניו, לא הלך בדרכה של תורה כלל ועיקר. אם לא הפריש ועזב את עסקיו קודם בואו לבית המדרש, באופן שיתפנה כליל לעסק התורה מבלי להתעסק כלל בשיתח בטלה ושום ענין מעסקיו, הלא אין זה ראוי להקרא בשם לימוד התורה.

47

מרבין בשמחה

יחד עם זה אנו עומדים כעת בשערי ימי השמחה הבאים לקראתנו לשלום, "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט א).

לפעמים זו מעבודות קשות שבמקדש. האדם בימי חייו עובר מצבים שונים של חוסר שביעות רצון כשעניניו לא מסתדרים לו כרצונו וחפצו, או שהכל מתהפך על פניו למורת רוחו, זה ככה וזה ככה, ומאלי הוא נאחז בסך של מחשבות יגון ואנחה. ונפשו בשאלתו במה יזכה נער את ארחו לקיים חובתו להרבות בשמחה?

אך האמת לאמיתו הוא כי יש לכל אדם מישראל מאגר מלא של שמחה וסיפוק הנפש, "תורת ה' תמימה משיבת נפש", פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט ה-ט), עד ששום דבר בעולם לא מסוגל להשביט ולבטל את השמחה מלבו, "כי טובה חכמה מפנינים וכל חפצים לא ישור בה" (משלי ח יא).

49 באר' לוי - ר' ג' 15

העמידן על שתיים כו', בא חבוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבוק ב') וצדיק באמתו יחיה, והיינו שהאמונה היא יסוד היסודות של כל התורה כולה, והנה לפי המבואר למעלה שתכנית המשכן וצורתו וכל כליו מרמזים על התורה והמצוות, אשר בהתבונן בהם יש ללמד מהם ולהשכיל איך שיתנהג האדם בעולמו במחשבתו ודיבורו ובמעשיו, וכיון שהאמונה היא יסוד כל התורה כולה, אם כן בהמשכן שהוא מרמז בפרטיו על כל מצוות התורה, יתכן להבין שהאדנים שהיו היסודות למשכן מרמזים ג"כ על האמונה שהיא יסוד כלל התורה.

51 יקרא לקח 216

ולפי המבואר שהאדנים מרמזים על האמונה אפשר להסביר גם מדוע נתנו שני אדנים תחת הקרש האחד. דברב"מ מבואר (בפי יתרו) שלפיכך שמעו ב' הדברות הראשונות מפי הגבורה לפי ששתיהן הן יסוד האמונה. הדבור הראשון הוא האמונה בה'. והדבור השני הוא איסור עבודה זרה. וא"כ מכיון שהאמונה, שהיא יסוד התורה והמצוות, עומדת על ב' הדיבורים האלו, לכך העמדו גם הקרשים על שני האדנים לקרש לרמוז על האמונה העומדת על ב' יסודות.

"בעל הטורים" כי בפרשת פקודי שכנגד מאת האדנים תקנו חז"ל לברך מאה ברכות בכל יום. ולפי המבואר מובן יפה הקשר בין הברכות לאדנים. הברכות וגם האדנים שניחם נועדו להשריש את האמונה שכל דבר קטן או גדול נעשה במאמר וחפץ ה' ורצונו.

ע"כ כן אמרו צדיקים "משנכנס אדר מרבין בשמחה" היינו בשמחת התורה והמצוות. ואין הדברים נוטים מפשט

הדברים אלא משלימים אותם, שכן על ידי שירבה וירחיב עסק התורה והמצוות להתעסק בהם בכל חושיו, לפרוש ולהתבדל כליל מעניני עצמו ולמלא כל דעתו ולבו בתורה ותפלה, בכך בודאי יתמלא שמחה ואושר פנימי לאין קץ, ויוכל לקיים "מרבין בשמחה" כפשוטו בשמחת הלב והנפש.

זה מעצת היצר לגזול מאתנו את המחשבה ומלוא תשומת הלב לדברים שעסוקים בהם, מרוב פיזור הנפש אין המוח עומד על מכונו להתרכז בזמן הראוי אל הדבר הראוי, עד כי יש ולא חלי ולא מרגיש כלל שהוא נמצא כעת בשעת תורה ותפלה וקיום המצוה, כדברי הנביא (ישעיה כט ג): "יעץ כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו ככדוני ולבו רחק ממני ותחי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה", בכך נסתם אצלו נביעת מקור מים חיים של שמחת החיים, בהיות ואין דברי תורה ותפלה נכנסים אל הלב הרי השמחה ממנו והלאה.

וכן הכתוב אומר (דברי הימים א' טו כו): "עוז וחדוה במקומו", במקום שהשכינה מצויה שם יש חדוה, "אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא" (חגיגה ה ב). ומכיון ש"ויקחו לי תרומה" הוא תנאי קודם למעשה של "ושכנתי בתוכם", על כן כדי לזכות לשמחה חייב אדם להיות מופרש ומובדל מכל עניניו בשעה שבא לקיים "ועשו לי מקדש", לעשות מקום לשכינה על ידי פיגוי הלב והמוח מכל

50

אולם בענין האמונה חייב כל אחד מישראל בלי יוצא מהכלל להאמין בכל התורה כולה מאלף עד תיו, כמו שאמרו בגמ' סנהדרין (צ"ט א') כי דבר ה' בזה זה אפיקורוס, ואמרו שם כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן אולם התשובה הנכונה על זה היא, שאנחנו עומדים תמיד רק באמצע המלאכה, ואין אף אחד בעולם שהספיק לראות את פועל ה' בכל אשר עשה ועושה ויעשה מתחלת החדוה עד סופם, ואשר יוכל לעמוד על גמרו ושכלולו, ובגלל קוצר ימי האדם הוא קצר הראות מלחשיג ולהבין את כל מעשה ה' כי באמת תמים יישר פעלו ולא עוולתה בו חלילה, וכי את הכל עשה יפה בעתו ובזמנו.